

Mezei Gábor
függelék.

Könyvpont Kiadó –
L'Harmattan Kiadó
Budapest, 2011

Zólya Andrea Csilla

ÁDÁM ÉS AZ ALMÁK

Emberemlékezet óta újabb és újabb kérdéseket generál az ember, s ezzel egy időben a világ teremtésének a rejtélye; a kezdetek megértése mindig is azok folyamatos újragondolására és a genesis elképzelt pillanatainak újraélésére készítette az embert.

Mezei Gábor első verskötete, a *függelék.* ennek jegyében izgalmas kísérletnek tekinthető, amely a 21. századi ember perspektívájából, mindennapjainak legapróbb rezdülésein keresztül próbálja meg felidézni az első ember létrejöttét és alakját. Teszi mindezt a keresztény hagyomány tanításait szem előtt tartva és azokat folyamatosan újraértelmezte. A magányos férfi hangján megszólaló én-elbeszélő szorongásaiban, gondolataiban és mozdulataiban az első férfi, Ádám képe látszik körvonalazódni, akár csak a kötet egyes szám harmadik személyben íródott versei esetében, melyekben a narrátor szintén napjaink szereplőjének összerosódását hangsúlyozza Ádám alakjával.

A kötetkezdő *árva* című versben az alma nem pusztán gyümölcs, ami a gondoskodás, táplálás és örömszerzés megtestesítője a kedves számára, hanem kétségtelenül a bűnbeesés szimbólumának is hordozója. A jelentéssikok egymásra csúsztatásán keresztül nemcsak egy mai párkapcsolat ellentmondásokkal terhelt intim jeleneteibe avat be a vers, hanem az első emberpár tragédiáját is felidézi: „keresem a másikat. aki legalább / egy almát a kezembe nyom majd reg- / gelente. aztán felöltözik. hogy eszem- / be juttassa meztelenségem. elszégyel- / lem magam

és inkább elfelejtem” (4). A szerelemben keresett másik fél mint társ megtalálásának és elvesztésének pillanata ez, miközben egyértelművé válik, hogy a másik továtűnésével az én saját magát is elveszíti, hiszen már nincs társa, akinek arcában önmagát is viszontláthatná, aki tükröt tarthatna számára. A férfi és nő egysége szétreped és darabokra hullik, miáltal a társ már nem tudja visszatükrözni az én tényleges vágyait és vonásait, vagy ahogy itt is történik: képtelenné válik elfogadni az önmagával való szembesülés e formáját.

Egy másik jelenetben unatkozni látjuk a magányos Ádámot, majd kórházi ágyon feküdni egy meg nem nevezett műtét után. „[...] ádám unalma, kipereg kezéből a / lerágott csutka. azt mondja látott már / mindent. övé az egész kert. a sok lusta / szelíd állat. a boldogság mély-depresz- / sziója. az a furcsa szomorúság szeret- /kezés után. mi az a szeretkezés. kér- / dezte ádám rosszkedvűen. és egészen / magába fordult. kórházba került. aztán / rögtön a műtét után. mikor még be sem / gyógyult oldalán a seb. még alig kezdő- / dött el az első látogatási idő. egy nő jött / hozzá. almát hozott reklámszatyorban” (21) – olvashatjuk a *lárva* című versben, amely felülírja a keresztény hagyományok történetét az első nő megteremtéséről. Éva műtéten keresztüli teremtése a műtőterem steril környezetében a *rekreáció*, a *passzív* vagy a *visszajátszás* című versekben is visszatér; ebben a vonatkozásban a nő egy még be nem gyógyult seb halvány emlékének és a szike villanásának a következményeként jelenik meg. A nő megteremtésének elmesélését követően bűjtatva végigkísért e teremtés hiábavalóságának a gyanúja, hiszen még csak ideiglenesen sem beszélhetünk beteljesülésről férfi és nő kapcsolatában, helyette viszont két magányos ember egymásmellettiségevel kell szembesülnünk.

Mezei könyvében tehát tobzódnak a teremtésre és az első emberpárra utaló toposzok, amelyek a mai ember nyugtalanságán, magányán és élete értelmének keresésén vagy annak éppen megkérdőjelezésén keresztül olvasódnak újra. A teremtésmítosz egyes történéseit azonban a szerző a travesztia és a paródia eszközrendszeré révén, tömény humorral és iróniával fűszerezve írja újra, s egyben ki is karikírozza az egyes szereplőket vagy azok tetteit. Kétségtelen, hogy e torzítás termékenyítően hat a különböző jelenetek újabb és újabb szemszögből történő felidézésére. A fanyar és éles iróniával telített jelentek számos esetben meghökkentik az olvasót. A *visszajátszás* című vers például az első emberpár történetét egy másik kultúrkörben elhelyezve gondolja újra: ha Ádám és Éva kínaiak lennének, a kígyót ették volna meg, a történet pedig

egy hétköznapi eseménnyel folytatódik, ruhapróbával egy olcsó ruhaboltban, ahol Éva mégsem kerülheti el, hogy szembesüljön meztelenségével. A *zsákutcában* a férfi, akinek még sincs kedve a vele lévő asszonyhoz, lemond férfi mivoltáról, nővé változva a nővel tovább cseverészik, és almát eszik, hiszen, mint mondja: „a kígyó ha nem vedli le bőrét. elpusztul” (52). Groteszk jelenetet villant fel a *szűz* című vers is, melyben egy öreg pár képe jelenik meg, amint szombatoként kijárnak a kertbe megetetni a hüllőket, miközben minden alma évek óta fent maradt a fán.

Sajátosan fonódik össze a *függelék*. mítoszátirataiban a múlt és a jelen. A kapcsolatot közöttük elsősorban a teremtés befejezetlenségének ítétele adja, ami egyben maga után vonja a világ, a férfi és a nő (újra)teremtésének ismételt kísérleteit, vagyis az alkotás aktusának folytatását. Annál is inkább indokolt e mozzanat, mivel Mezei kötetében a régi történetek kiüresedtek, a régi szerepekre új szereplők kerestetnek, akik egyrészt más és más, eddig talán kevésbé ismert arcvonásait mutatják meg közismert figuráknak, másrészt kimozdítják a korábban ismert történeteket megszokott medrűkből. A *kontinuum* című vers ezt az időbeli ketősséget hordozza, az örökkön a jelenbe áttetsző régmúltat, vagyis azt, ahogyan a befejezetlen múlt újra és újra visszaírja magát az aktuális történésekbe. A versben Ádám és Éva alakja egyszerre eleveníti fel egy régi kiránduláson résztvevő férfi és nő alakját, illetve az első emberpárt, akiket Isten teremtett, és akik mégis képtelenek voltak elkerülni a vesztüket: „egyszer szoba került egy / régi kirándulás. ádám a résztvevőket / sorolva évát valahogy kihagyta. aztán / két mondattal később. mintha tényleg / magában beszélne. a monológot meg- / szakítva elszólta magát. éva. mondta. / sokáig kószált a szó a fák között. és / mire visszatért. már nem is éva volt. ha / valaha létezett egyáltalán. a teremtés. / ádám szerint. eleve befejezetlen” (20). Mintha Évát nevének kimondása teremtené újra. A szó és a beszéd ad arcot neki, ahogyan a *dublőr* vagy az *üvegtest* című versekben az élőlények szintén nevük kimondásával vagy leírásával egyidőben születnek meg.

Frappáns és ironikus csavarral zárja a *zsebtükrök* című vers a kötetet: egy turistacsoport elzarándokol a Sixtus-kápolnába az *Utolsó ítélet* elé, s mielőtt megcsodálnák az oltárfestményt, a turisták előveszik táskájukból a zsebtükrüket, hogy mindenki kifesse saját arcát „az ő képére és hasonlatosságára” (53). A teremtés megtestesülésének meglepő pillanata ez, ami egyben parodizálja a mai, gyökereitől elszakadt, külsőségekbe menekülő embert, tükröt tartva hiúságának. Michelangelo festményével további érintkezési felületeket hordoz a kötet: a borítón

is az *Ádám teremtésének* egy részlete, Ádám teste látható a Mezei könyvét meghatározó teremtésmotívumot jelképezve.

Érdeemes a kötet formai jegyeiről is szót ejtenünk. A cím a függelék műfaja felé tereli az olvasó figyelmét: eszerint el kellene fogadnunk azt, hogy az itt megjelenő szövegek mintha tartozékai és kiegészítői lennének a megidézett teremtéstörténetnek. Ilyen értelemben nem tartom szerencsésnek a címválasztást, hiszen e szövegek sokkal inkább újraolvassák és újraírják a bibliai teremtésmítoszok egyes történeteit, mint hogy azoknak tartozékaivá, járulékos elemeivé válnának.

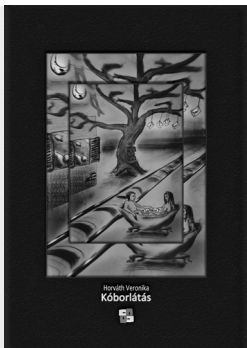
A *függelék*. szerkezete viszont egyértelműen a szótár formai jegyeit hordozza, ezzel a kötet mintha egy elképzelt bábeli szótár töredékeinek rekonstrukcióját imitálná. A versek tördelése a szótárak és lexikonok formai követelményeinek tesz eleget az oldalak két hasábjára való tagolásával, valamint a verseknek mint egy-egy szótárcikknek ábécé szerinti sorrendbe rendezésével. Nem véletlen, hogy a kötet Temesi Ferenc nagy hatású posztmodern szótárregényét juttatja eszünkbe, a *Port*, amely lehetőséget ad az olvasónak, hogy az ábécérendbe szedett szócikkekben kedve szerint gyűjtse össze a regény történetének morzsáit, miközben a kapcsolódási pontok megtalálását természetesen segítik a szócikkekben megjelenő utalások is.

Mezei azonban továbbgondolja a szépirodalom és a szótárforma termetekény társításának lehetőségeit. Kötetében fontos jelentéshordozóvá lesznek a szövegek és történetek közötti rések, melyek nem pusztán a szócikkeként egymást követő versek közötti tereket töltik ki: e felületek kiterjedése módosul, a hiány, illetve az elrejtés jelölőivé lesznek. Látszólag tetszőleges távolságra kerülnek egymástól a szövegek, az oldalak adott részein mintha véletlenszerűen jelennének meg, azonban az üres felületek kiterjesztettsége és elhelyezkedése is jelentéshordozóvá válik, tagadhatatlanul utalva arra, hogy a szövegek közötti köztes részekben további szövegek, költemények találhatók, melyek viszont rejtettek maradnak az olvasó számára. Tehát nemcsak a megmutatkozó bír jelentéssel, hanem a hiány és az elrejtett is. A töredezettség megmutatkozásának lehetetlenségét a tartalomjegyzék hiánya is erősíti. A szövegtestben lévő üres részek a rejtve maradt szócikkek is sejtetik és körvonalazzák, melyek szorosán összefonódnak az olvasható költeményekkel, amit a tartalomjegyzék természeténél fogva képtelen lenne megragadni.

A megmutatás és az elrejtés gesztusa a mondatok szintjén is érvényesül, azok központosításában. A kötetben az egyetlen írásjelként szereplő,

gyakran visszatérő pont tagolja a következetesen kisbetűvel szedett szövegrészek folyamát. Sok esetben a többértelműségek létrejöttében tölt be fontos szerepet, máskor viszont lehetetlenné teszi az értelemmel bíró mondatok határának beazonosítását. A közbevetett mondatfördékek is mozaikolnak, nemcsak felépítik az egyes elmesélt történeteket, hanem nyomokat hagynak bennük, melyek más irányba is elterelik a figyelmünket. Ez több versben zavaró, zavaros és homályos képeket eredményez. Természetesen e nyelvhasználat olykor akár hitelesen érzékeltethetné a teremtés előtti káoszt is, azonban itt többször felmerül, hogy a töredékesség ábrázolása sokszor öncélú játékká fordul át, ami értelmetlenné tesz számos szövegrészt. A megidézett beszédmód ilyen értelemben több versben kifulladás, erőtlenné és ellentmondásossá vagy modorossá válik (például a *félelem, szűz, játék, úttest, űr* vagy a *vissza* című versekben).

A kötet hullámozó színvonaláért kárpótolhat a tudat, hogy a *függetlenség* kétségkívül egy ígéretes és figyelemre méltó költői pálya indulását jelzi, mely bizonyára meg fogja találni méltó helyét a kortárs lírában.

Horváth Veronika

Kóborlás

AmbrooBook Kiadó
Győr, 2012

Fitter Ágnes

SZÁRNYBONTOGATÁS A KIBERTÉRBEN

Kissé zavarba ejtő dolog első *kötetről* beszélni, amikor a szellemi termék e-bookként „testesül meg”. Sajnos minden kétséget kizáróan elmondható, hogy a kötet ilyen kiadási formában a kortárs verseket befo-

gadni hajlandó olvasórétegnek is elveszíti egy szegmensét. Verseskönyv talán különben sem való e-booknak. Olvasása kivétel nélkül valamiféle bensőséges hangulatot generál, és nemcsak mert szinte laponként egyes, oszthatatlan egész művet kínál a gyors és teljes befogadás lehetőségével, hanem mert mindig ott a lapozgatás romantikája a maga kiiktathatatlanságában. A technika adta lehetőségeknek életünk megkönnyítését és nem átalakítását kell szolgálniuk. Érthető és mindenképpen figyelembe veendő szempont a kiadási költségek csökkentése az e-book kapcsán, és mellékesen bár, de nem utolsósorban pozitívumként említhetjük a környezetvédelmet is. Mindazonáltal le kell szögeznünk: ahogy a GPS sem válthatja ki egy térkép szerepét, úgy az e-book sem tudja a papíralapú könyvet helyettesíteni.

Egy elsőkötetes költőnél, írónál elsődleges szempont annak tanulmányozása, hogy az egyes művek és maga a kötet arányaiban milyen mély párbeszéd indítására és elmélyítésére képes a befogadóval. Ennek egyik fontos és jelentős informativitással bíró eszköze a rendszer, vagy éppen a rendszer hiányának vizsgálata. Horváth Veronika köteténél ez a metódus nagyon is kézenfekvő, hiszen egyfajta kettős szerkezet lelhető fel benne.

A tudatos szakaszokra való bontást említhetjük elsőként, ahol a „színversek” (*vörös, kék, zöld*) a szakaszkezdők. A másik tagolódás inkább a „színversek” köré történt – talán tudattalan – finom szórású tematikus szerveződésben jelenik meg. A *vörös* című vers dinamikus indítása a kötetnek és magának a vers-szakasznak is: gyökerekhez vezető kicsiny csúszda, nem létra, mert az fokról fokra vezet. E vers hamar eljuttat Horváth Veronika poétikájának világába, egy lendülettel, egyúttal megjelöli a vörös témáit is: érzés (*hidegzuhany, első áldozás*), szerelem (*átültetés, megbocsát*), magány (*zárlat, szakító(s)írás, hajótörött*). A színválasztás tökéletesen illeszkedik a felsorolt fogalmakhoz. Az érzés a maga hús-vérségében, a szerelem a hevében, a magány a fáklyalobogásában vörös. A fáklyát vinni kell, teher, de mindig rávilágít valamire. A művészet, mint visszatükrözés, természetéből adódóan a – jelen versben is említett – *felismerés* és az ezáltal megismerés szolgálatában is áll. A fáklya pedig nemcsak környezetünkre, de önmagunkra is rávilágít. Ilyenféle önmegismerést szülő versek e vörös-ciklusban a *zárlat* és a *szakító(s)írás*. Erős érzelmi indíttatású, fájdalmat hordozó, stabil töltettel rendelkező, színvonalas művek. Előbbiben ott van még a letaglózottság és a megszégyenyülés, utóbbiban a szomorú tehetetlenség. A *hajótörött* magánya más: szóhasználatában letisztult, világos színezetű, nyugodt